

TUNGGA- BRANDJUAD

NR 2

—
—
V

1937

SISUKORD: Abiturientidele — Lõppklasside juhatajad /
Kodu kutsub — Helmi Vint / Vargamäe maile — Pääro
Kressa / Oktoobritormis, Sügisõhtu linnatänavail — Endel
Kaljuraid / Gottfried Lille leinates / Ants Kivimäe mälestuseks /
Umbræ quingue et viginti sapientium — Hutelium-Film /
Enne eksamit — Virve Mets / Sarjaja revüü V-a klassist /
V-b minevikust ja olevikust / Hommik „põlevkivilinnas“ — I. Janno /
Minu kahest hingest — Miku Saks / Kroonika — Enn / R. Ü. G. ja R. L. K. Õpilaskooperatiivi arvete seis.

Kaas R. Kelloit.

TUNGLAKANDJAD

RAKVERE ÜHISGÜMNAASIUMI JA RAKVERE LINNA KESKKOOLI
ÕPILASKONNA AJAKIRI

I aastakäik mail 1937

Nr. 2

29.39

Sf 5469

ABITURIENTIDELE!

Jällegi on möödumas kooliaasta oma rõõmudega ja muredega, lootustega ja pettumustega ning meie vana kool saadab jällegi ellu terve rea noori.

Tahame loota, et teie, noored, pole kogunud oma varasalve neil koolis veedetud aastail mitte üksnes mitmesuguseid teadmisi, vaid ka jõudu ja optimismi edaspidisteks rakedusteks.

Teie, koolist lahkuvad noored, alustate rünnakut esseeisvasse ellu. Olgu teil alati meeles, et meie rahvas võitleb vaba rahvana vaid teist aastakümnet, et teil, noortel, tuleb kan-

da vahest nii mõnigi heitlusjärk meie kodumaa ajaloo! Ärge igatsege siis liig aegsasti muretuid päevi — need tulevad kord, kui oma osa rahuldavalt teostate, aga ei tule kunagi, kui ükskõikselt lasete käed rüppe. See pärast hoolitsege selle eest, et ajalugu kord rahuldustundega võiks märkida teie tööd neil vastutusrikail päevil.

Teie, koolist lahkunud noored, olete osa olevikku ja teine osa tulevikku. Olete noore rahva noor võitlusvägi ning peate jõudma tuleviku väravateni täie jõulistena ja lõõgivalmitena.

Lõppklasside juhatajad.

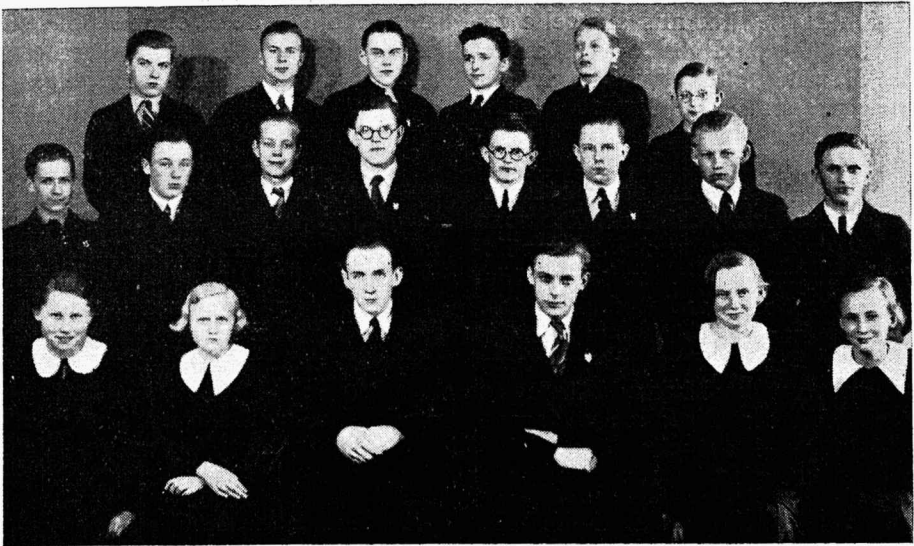
KODU KUTSUB.

Päike vajub madalamale. Varsti puudutab ta sirbitaoline serv Hiemäe metsalatvu ja hetk hiljem kaob ta ise tervena Hiemäe taha. Veretab lääs, kuni aegamööda kahvatub taevaserv ja jääb vaid kollane laik veerenud päikesest. Päev oli tuuline. Öhtuks aga vaikib tuul ja langeb kaste, pikkamisi ja vaikselt, enustades lähenevat põuda.

Algab laupäeva õhtu. Küläs lõpetatakse töö. Kaugemal kuulduv heinaliste juttu ja kojutulevate karjaste huikeid. Metsa poolt venib suur rida heinalisi. Tullakse kaugematelt heinamaadelt. Toidukorvid ripuvad vikatitega seljas. Ikka lähemale tulevad hääled, kuni väsinud heinalised jõuavad kodutalu õue ja kaovad sealt tuppa. Naabertalu õues laulab tütarlaps, minnes lüpsma. Kuulen seda kõike, seistes väljas ja oodates kojutulevat karja. Olen ju minagi veidi roidunud peale rasket heinapäeva, aga see möödub ja varsti tunnen ainult jahedat õhtut, mis rahustab. Tahtmatult, peaaegu kogemata lähevad mõtted minevikku. Meenub õhtu, kui tulin sellesse tallu, mida nimetan praegu koduks. Imelikult oli see õhtu väga sarnane praegusega. Päike läks harilikku rada Hiemäe taha, ainult mina ei teadnud siis veel selle kõrge mäe nime. Tookord oli sügis ja punetasid haavalehed. Polnud ka kastet. Kaste asemel tõusis soost paks udu, mis mattis heinakuhjad nagu sügavhalli vette. Tulin siis koos vanematega mööda laia maanteed, tundmata eesmärki. Räägiti mingisugusest talust. Kuskil kaugemal pidi see olema, kuid muud ma ei mõistnud. Minul polnud siis veel selget mõtet, olid vaid aimused, needki ähmased. Midagi külma ja võõrast oli ümbruses, mis pani värisema. See on ainus aimus, mis püsib veel tänaseni kustuma

hakkavates mälestustest tollest õhtust. Sellest aga piisab, et tänaseni tunnen udustel õhtutel erilist külma hõngu ja soo lähedust, mis kangestab. Midagi muudki mäletan veel. Isa ja ema ei tahtnud magada. Kaua käisid nad mööda põlluveeri, mina väsinuna ja rõskusest värisevana kannul. Suured olid mulle need põllud, ei paistnud üldse ääri ja veel ääretum oli soo, mis algas maja tagant. Imetlesin seda pikka karedat soorohtu ja vulinat, mis kostis maa alt, kui astusin soopinnale. „Selline mülgas,“ ütles ema kurvalt. „Pole viga, põllud on head ja soost saab ka jagu. Kaua me seal poeputkaski oleksime istunud. Nüüd ometi oma maa ja rahu,“ rahustas isa. „Eks ole, sina ka sellega nõus,“ lisas ta siis, vaadates mind. Ma ei osanud vastata talle midagi, sest parajasti paelus mu tähelepanu madal kask soos, millel oli inimese kuju. Ometi algasid endalegi teadmata sellest silmapilgust mu sidemed selle taluga, kuni sellest sai mulle kodu. Kui erinev on aga praegune talu endisest!

„Kirju, kuhu lähed!“ Kari on jõudnud õuele. Loomad jooksevad laiali — jooma, ja üks neist tahab minna kapsasse. Karjus jookseb karmesti looma eemale peletama. Ta on noor tütarlaps, kuid kõnnib kõveras nagu loogavibu. Pea on väike ja juuksed valkjad, kuid peast eemale ulatuvad suured lopergused kõrvad, mis annavad ta näole erilise ilme. Jääb seisma veidi ootava näoga ja küsib kohe perenaist. Vastan, et ema on aias. „Kuda ma's ta kätte saan, mul tarvis,“ pahandab nagu õigusega. „Tahan küla peale minna, Jukul täna simman.“ — „Kuhu siis loomad mõtled panna? Need tulevad ju lüpsa,“ vastan. „Eks sa lüpsa täna, ole pai. Mul

R. Ü. G. ja R. L. K. Õpilaskonna Esindus.

Istuvad vasakult: I. Kägu, M. Valge, U. Kruusimägi, E. Mäe, E. Nurk, J. Vasar. — Seisavad keskmises reas: V. Ranne, K. Nurmse, F. Moorberg, V. Roostoja, L. Valter, O. Saare, E. Kaljuraid, A. Kruustamm. — Seisavad tagumises reas: E. Saluveer, E. Toomaru, U. Haho, H. Põiklik, E. Allvee, O. Nurk.

jooksid nad täna terve päeva kiili, kohe väsind olen. Ma ikke lähen küsin perenaiselt. Mul vaja kingi vikside ja Otsale minna. Otsa Linda lubas mulle puudrit anda.“ Läheb veidi longates tupp. Tahaksin keelata teda, kuid ei saa ja meenub isa-ema alatine kurtmine. „Tea, kuda seda kohta peetakse, teenijad on kõik käest ära ja lapsi pole ka.“ Tunnen end nagu kaassüüdlasena selles elus. „Tühja kah,“ löön käega ja neelan viha alla. Tunnen selgemalt, et pean sellelgi laupäeval lehmad lüpsma üksinda, nagu olen seda teinud sageli. Võtan lüpsiku ja et parandada tuju, löön lahti laulu, mida olin äsja kuulnud lauldavat naabertaluski. Loomad on rahulikud ja varsti kuulen ainult lüpsmise sorinat ja lehmade vaikset mäletsemist. Kui jõuan viimaks laudast välja, on juba päris pime. Soo poolt tõuseb aur ja koos

sellega noore uudismaa lõhn, mis on imelik segu soojusest, mullast ja mädanevatest puujuurtest. Küllast kuuldu suupilli helisid ja tütarlaste kilkeid. Mängitakse tantsulugusid. Simman on täies hoos. „Sinna see karkjusk läks,“ mõtlen. Kaugemale mõte ei küünigi. Olen liiga unine. Toa ees pingil istub isa, keha ettepoole veidi küürus. Ta on vaikne ja mõttes, sest vahetevahel sülgab ta õige mõtlikult läbi hammaste. Seisatan ta lähedal ja ulatan käe, et võtta sirelilehte. „Ah sina oled siin,“ ütleb järsku. „Tead, mis ma mõtlesin? Soovisin praegu, et sinu asemel oleks mul poeg. Siis oleks mul kellele parandada talu. Mis on mul kasu rühkimisest? Sinusugusest plikast ei saa mul korralikku peremeest talule. Paar aastat, ja pankrot. Mind enast pole aga enam kauaks.“ Tean, et isa räägib tõsiselt, kuid mis ma ütlen sellele? „Ma tõmban püksid

jalga, kohe poiss,“ püüan asja naljaks käanda. „Ehk mis sul selle taluga kiiret, ise elad veel.“ — „Kauaks mind. Muidu oleks veel, aga see külm vesi soos võtab tervise. Tuleval kevadel pole enam meest, kes läheks sohu. Mida rohkem läheb sügiseks, seda raskem mul hakkab. Oleks see tiisikus veel üks, kes seda kardaks, ma kolm korda kopsupõletikkugi põdend, aga vanaks jään. Jõud kaob. Eile, mäletad, hakkasid mu sõrme konksust lahti vedama ja said selle lahti. See juhtus minu tahtel, sest mul tuli kange kõhahoog, aga see torkas mulle siiski südamesse. Kord vead sa selle tõesti lahti, sest jään nõrgaks.“ Mul on halb, kuuldes teda nõnda rääkivat. Tahaksin vastata naljaga, et vähendada ta muret, kuid jään vait. On liiga raske. See on esimene kord, kui isa räägib mulle midagi endast ja oma muredest — terve perekonna muredest. Nüüd tuleb tal kõhahoog. Ettepoole kummargil, vaevaga püsides jalul, nii kõhib ta. Siis läheb tuppa. Kahetseb vist isegi, et ütles mulle seda, mis tal südamel kipitas. Vaa-

dates järele küürus mehekogule, tunnen kahju sellest, et ma pole sündinud poisina. Oleksin vähemalt isal väarikas järeltulija. Siis aga lõõn trotslikult pea selga. Võin õppida selle kündmise niisama hästi selgeks kui iga meeski. Väljas on täiesti selge suviöö, kui lähen tuppa teadmise, et juba homme vara lähen isaga põllule, saagu ema läbi kuidas tahes. Näen, kuidas aurab noor uudismaa, andes üha rohkem lõhnu, ja see maa on kõik minu. Tunnen esimest korda, kui mõtlematult olen kasutanud tunde. Kas ma poleks ammuugi võinud juba õppida tegema meeste töid! Taipan alles nüüd, kuidas aeg voolab. Iga hetk lõikab tüki maha elust. Oli päev — nüüd on öö. Olin laps, kuid olen juba täiskasvanu. Kord olen nagu isagi — tahaksin rühkida veel, kuid ei jõua.

Läbi lahtise akna kuuldu veel lõõtspilli hääli. Uinun, kuid virgun veel kord. Kõõgis jookseb veeämber. Plaksudes langevad piisad kivi põrandale. Tundub, nagu loeksid nad minu elusekundeid, et anda maad kord vaikusele ja rahule.

PÄÄRO KRESSA.

VARGAMÄE MAILE.

(Katkendeid Kirjandusringi kirjanditevõistlusel II auhinna saanud teosest.)

Sammun mäest üles hoonete poole; nagu Mäe ja Oru hoonete poole sammun ma.

Hooned on mäel kui pihu peal näha. Mida kaugemale ja kõrgemale ma mäe mööda lähen, seda rohkem näen toda kümnete kilomeetriteni ulatuvat helerohelist sookalevit — madala helerohelise taimestikuga kaetud soid ja rabu üksikute mustade tuttidega, mis on üksikud suuremate leht- ja okaspuudega piiratud soosaared hoonete ja väljamägedega. Seda on näha, kuni silm seletab, —

kuni sügavsinine taevas näib uduses kauguses ühte sulavat tolle sookaleviga.

Jõudes Tammsaare-Põhja talu värava ette, kuulen vaikselt hommikul üle soode, rabade ja väljamägede heledaid kirikukellade lööke, imelikult ning pühalikult kumisevaid ning helisevaid, lainetavaid ning veerevaid pimm-pomme kuulen ma, kui ma seisan seal värava ees vahtrate all, kus kunagi samal pühal karjapoiss Eedi seisnud, kuuldes samu

südamessetungivaid helisid, pisaraid nõudvaid kellalööke.

Tammsaare-Põhja talul, kirjaniku kodukohal, on uus ja tore kahekordne elumaja. Kuid ka vana Peetri ehk Andrese ehitatud elumaja on veel alles. All soos paistavad kirjud lehmad ja kõlistavad kelli. Sead rui-gavad vana elumaja otsas olevas aias, kust nad ka karjatänavale võivad tuhni-ma minna.

Umbes kolmekümne-aastane naine liigub õues. Teretan ning küsin: „Kas siin on Mäe talu?“ Mäe talu! — kui hajameelselt ma küsida võin! „Ah „Tõe ja õiguse“ Mäe või?“ „Ja-jah.“ „Seda küll.“

Naine seisatab veidi ja tõttab siis edasi uue maja poole.

Tammsaare-Lõuna talul ehk Orul on küll vanemad hooned, kuid neid on selle eest jälle rohkem kui Eesperel. Kinnist õue ja suurt korralikku aeda ümbritsevad hooned ja ikka jälle hooned. Palju õunapuid ja marjapõõsaid on sel „Vargamäe Tagaperel“. Päris mõisa rohuaed! Põhja talul on Lõuna talu kõrval vaid aiake.

Käin mitu korda neist Tammsaare taludest mööda, ilma et kohe õue lähen. Kõnnin ja silmitsen, vaatlen ja sammun. Kord Lõuna talust mööda minnes märkan vana aia taga umbes 18-aastast poissi. Imelikul kombel on see täielik Pearu totra pojapoja tüüp — võta või jäta. Igatahes olen mina teda niisugusena kujutlenud: kõhn, nõtkes, kaunis pikk, tuhmide sassis silmlelangevate juuste ja imeliku tuima näoga. Ehk ongi too poiss Pearu algkuju Jakob Sikkenbergi kurikuulus poja-poeg?

Veel veidi uidanud, pöördun Tagaperre sisse, õue nimelt. Keda siis õiglasel ränduril pruugib karta! Kui olen õuel veidi ringi vaadanud, avatakse punaka elumaja uks. Väljub väiklase kasvuga, paljaksuetud pea-

ga, umbes 60-a. mees. Ta talutab käekõrval ilusat väikest tumedasilmalist ja -juukselist tüdrukukest. Seejuures märkan, et ta näib nagu veidi lonkavat. Nad sammuvad mööda jalgteed minu juurde. Teretan kätt-pidi ja küsin, kas see on Tammsaare talusid ja kas tema on peremees.

„Jah, see on. Romaani järgi on ta Oru talu. Jah, ja mina olen selle patuse Pearu poeg.“

Seejuures märkan ta silmis ime-likku põlglikku varjundit. Ta jätkab: „Ega see kõik nii ilus ole, nagu kirjanik romaanis räägib. Seal on palju luulet ja valet. Ja seejuures on raamatu pealkiri veel „Tõde ja õigus“. Säh sulle. See oleks pidanud olema kas „Tõde ja luule“ või ainult „Luule“. Isegi talu nimed on valesti pandud. Raamatu järgi peaks minu talu orus ja Hanseni talu mäe peal olema, ja nii ka nimed. Aga nagu isegi näete, on need talud mõlemad ühel tasemel. Ainult õige vähe on minu talu madalamal.“

„Seda olen minagi märganud.“

„Kaugelt noormees on?“ jätkas ta.

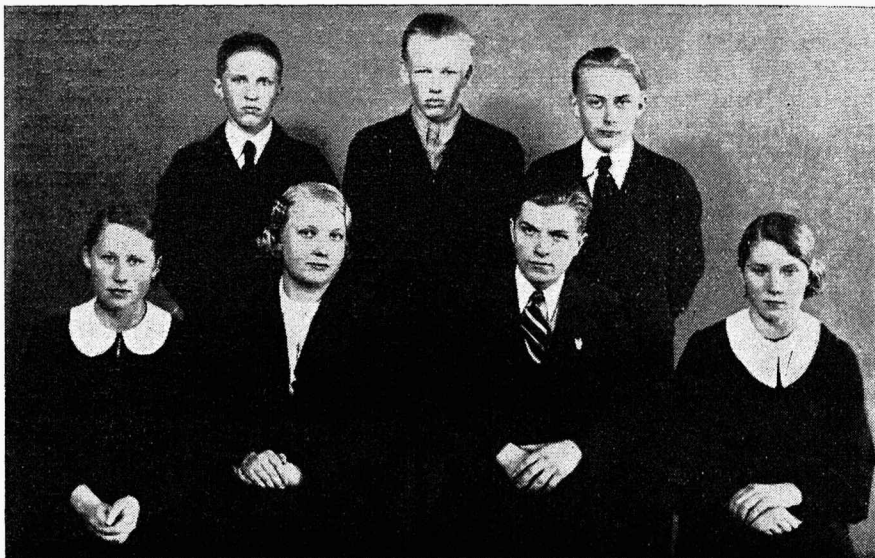
„Rakverest olen. Käin sealses gümnaasiumis.“

„Üks aasta käis seal üks õpetaja Mihkla siin seda romaania-sja uurimas. Uuris ja käis siin terve päeva ringi.“

Jutustan, et see on minu õpetaja olnud.

„Eks ta ole jah, huvitav küll siin neid paiku vaadata. Autor on ikka tähtis kirjanik. Tahavad ju ta auks mälestusmärgi üles panna. Kes tast noorena seda võis arvata, et tast niisugune kirjamees saab. Kirjanduse-töodes ta nii väga siis välja paistki, nagu teised teavad rääkida.“

Ta on mu isa hirmsat moodi mustand. Neid häbematuid tegusid, nagu kaevul kükitamine ja teised — teate isegi, missugustest seal räägitakse — ei ole olnud. Nagu oleks minu vennad või õed teisepere Peetri lastega kamandanud ja mu tütre-

R. Ü. G. ja R. L. K. Kirjandusringi juhatus.

Istuvad vasakult: I. Kägu, õp. H. Rajasaare (hooldaja), E. Saluveer (esimees), M. Saaren. —
Seisavad: A. Kruustamm (laekur), E. Kaljuraid, L. Truuvärk (sekretär).

teisepere sulastega — seda pole olnud. Mõnigi asi, mis ta kirjutab, näib veel kahtlanegi. Näit. nagu oleks meie koer läind ühel jõululaupäeva õhtul teistele, kui Peeter ise lugenud piiblit, ja solkind kerisel nende vorstid ära. Pidi siis see keris ka madalal olema, et koer sinna pääses. Usu siis. Aga arvan, et Peeter piinas koera ilma asjata.“

Ja ta toob veel teisigi vastuväiteid oma isa krutskeile. Kuulates neid vastuväiteid meenub mulle, kuidas A. H. Tammsaare „Varjundite“ peategelane kuski lõunamaa ravilas kopsuhaigele venelannale oma kodukohast ja vanematest, oma sõpradest ja kooliskäimisest jutustades tõtt ebatõega põimib, põimib peaaegu samuti, nagu autor teeb oma „Tões ja õiguses“.

„Kuid siin on mõni asi ka tõsi,“ jätkab Sikkenberg, „Mu isa oli tol ajal suur angeldaja. Ta oli mõisaga heas vahekorras, ostis mõisale loomi

ja muud. Et ta siis ka rahamees oli, võis ta ka rahaga mängida. Teised seda sel ajal ei võind. Nad olid ta peale kadedadki. Ta oli küll ka kurnis kange, aga ega ka teisepere Peeter alla and — vänged olid nad mõlemad. Noh, siis tuligi see vimm nende kahe kõva kivi vahele.“

Seesama noormees, kes Pearu pojapojaga näis sarnane, toob ja pakub meile kannuga vahutavat püha-deõlut. Sikkenberg räägib, et see olevat tema sulaspõiss. Ah siis sulane, ja mitte poeg!

„Anton on ikka tark mees küll. Me käisime ju ühes leeris,“ jätkab peremees, „oli oma teadmistega üle leeri.“

„Oli te isa ka teile kuri, kui kasvate?“

Niisuguse häbematu küsimuse ütlen ma.

„Ega ta nii kuri laste ega ema vastu olnudki, nagu kirjutatakse, aga veidi ikka...“

„Nojah, natuke peab ikka olema.“
„Jah, muidu lapsed — oli ju neid mitu — oleksid koeraks läind.“

Tähendan, et neil on suur ja korralik aed.

„Jah, eks ta ole ka. See „häbemata Pearu“ istutaski need õunapuud ja kreegid. Isa aegu oli see aed noorem ja oli ka rohkem korras. Nii tõi ta ka midagi sisse. Tänavu vist palju õunu ei tule, aga kreegid on küll õisi kui lund täis. Aga eks näe.“

Jalutame kolmekesi, Sikkenberg oma tütrekesega ja mina, hoonete vahelt välja küüni või aida taha, et vaadata ja näidata ümbrust. Sikkenberg istub ehituse vundamendile, võtab tütrekese sülle, silitab vasema käega selle tumedat peakest ja näitab paremaga ümbrust, üle soode ja rabade paistvail soosaaril olevaid talusid näitab ta. Kaugel — sealpool peab ka jõgi jooksa ja hargnema — peavad olema romaanikeelse Hundipalu Tiidu (Hans Grosthali), Kassiari Jaska (Mihkel Blockmanni) ja Ämmasoo Villemi talud. Need olevat üksiktalud, mitte kaksiktalud nagu Vargamäel. Ja Aaseme talu pidavat olema tükk maad mõisa poole tagasi, tuuleveski juures, ning pidi minule jääma vasemat kätt. Toa juurde tagasi minnes osutab Sikkenberg oma elumajale ning ütleb, et sellegi olevat ehitanud tema isa.

„On ta ammu surnud?“ küsin.

„No varsti saab ikka juba oma paarkümmend aastat.“

Edasi kuulen, et Pearu — nad isegi hüüavad vanaperemeest nii — olnud vanapõlves väga hoolas ja töökas vanamees. Ikka nokitsenud ja nikerdanud midagi: kas teinud vihtu, luudi, korve, kulpe või muud. Eriti armastanud ta puid. Nii korraldanud ta aiaš ja istutanud need valged ridaskased teinepoole soosilda, mida ma Vargamäele saabudes imestasin. Ah nii. Siis keegi oli nad ikkagi sinna istutanud. Aga need kased polnudki ju kuigi suured. Vist ei

kasvagi nad sellisel soisel pinnal suu-remaks.

Ma ei taha olla tüliks esimesel suvistepühäl, tüliks võhivõõrastele, seepärast tänan kõige hea eest ja jätan jumalaga.

Kuid ma ei mõtle veel niipea siit Vargamäe mailt ometi lahkuda. Tahhan uidata veel Vargamäe sois ja metsis, Vargamäe tänavail ja kraavide ääres tahan ma veel kaua uidata.

Tunnen jalgades roidumust ja väsimust ning arvan, et võiks veidi istuda ja puhata, ja seejuures nende kahe vingumehe nukkeid ja trikke raamatust meenutada. Selleks istun Eespere vana elumaja taha suure kivihunniku äärde, asetan portfelli põlvile, raamatu sinna peale ning asun lugema.

Mu ees on mustendavad, niisked, kevadisest loomisjõust teravalt lõhnavad kartulivaod, mis jooksevad soo poole. Loen. Vahetevahel tõsttan silmad. Mu silme ees lainetavad sood ja rabad ühes tumedate soosaartega. Ah jaa... — Seal on Hundipalu, seal Kassiari, seal Ämmasoo, ja Aaseme jäi teel tulles vasemale, nagu Andresele ja Krõõdale ta jäi vasemale. Missugune nauding lugeda! Siin sündis see — nende vanade hoonete sees, nende ümber, ka siin, kus istun, nendes soodes, metsades sündis see. Siin võitles Andres tõe ja õigusega ja võideldakse praegugi. Nendel põldudel võitles Andres kivide ja maaga, soo ja veega. Ja nendega võitleb veel poegki, pojapoegki, võib-olla veelgi kaugemad põlved, sest vaenlasi on siin veel nii põllul kui metsas...

„Tere noormees! Või loete kohel!“

Pehkinud aia taga seisab laiaõlgne tugev talumees, riietatud mustadesse villastesse rõivastesse, kepp käes. Astub parema jalaga aia alumisele sammaldunud latile, toetub rinnaga ülemisele, ja naeratab. Naeratahes paljastuvad ta väikesed val-

ged hambad ning silmad muutuvad kitsasteks pilukesteks. Tekivad ka kortsud, mis jooksevad ninanurkadest suunurkadeni. See nägu meenu- tab A. H. Tammsaaret, on vaid tuge- vam ja talupojalikum.

Teretan ja tõusen.

„Olete vist peremees Hansen?“
Näib nii —“

Jaa, ta on peremees, Tammsaare- Põhja talu peremees August Han- sen.

— — — — —

Siis jutustab August Hansen eda- si, vastates mu uudishimulikele kü- simusile: „Sellest on peaaegu 65 a. tagasi, kui mu isa-ema kolikoormate ja loomadega siia jõudsid. Teekon- nal tulnud neil veeta üks öögi. Selle saatnud mööda nad kuskil metsava- hel nagu mustlased, see olnud nii peale lumelagunemist, kui nad järg- mise õhtu päikeseveerul siia jõud- nud. See siiajõudmnie on ka „Tões ja õiguses“ nii antud, nagu ema mei- le jutustas. Elu olnud algul väga raske. Töö murrab keha, naaber nä- rib hinge — see oli isa lause. Sik- kenbergid olid juba enne teda siin. Nad elanud enne Sikumäe talus. Ta- lu järgi saanud nad ka oma nime Sikkenberg. Maastik ja uue kodu ümbrus olnud isale-emale võhivõõ- ras, sest nad olid Viljandimaa välja- delt tulnud Järvamaa rabasohu ja metsa, väljamäele ja kõrvenurka. Mi- na olin nende esimene laps. Need Pearu tembud „Tõe ja õiguse“ esi- meses osas on kõik enam-vähem tõesti sündinud. Ainult mõne üksiku siduva sündmuse on Anton juurde luuletanud. Nii kiskus Pearu aiast teibad välja, lastes meie sead oma rukkisse. Nii veeretaski ta kive teele, lõhkus teed ja kiusas alalõpmata mi- nu isa. Nii ajas ta ühtelugu meie loomad kinni, ilma et need oleksid teind talle muud kahju, kui käind tema maa peal. Nii oli jälle kohtu- satse rohkem, ja isa pidi maksma. Pearu ei nõudnud nii minu isa raha,

tähtsam oli talle, et ta oli vängem kui minu isa.

Kui kord jälle kohtus oldi, siis lasknud Pearu kohtul niisuguse le- pingu oma naabrimehega teha, et kui kummagi — Hanseni või Sikkenber- gi — loomad teise maale tulevad, peab see, kelle loomad, kahjukanna- tajale maksma looma või hinge pealt 10 rubla. Sügisel tõusis meie suur hanekari lendu ja laskus teisepere viljakõrde. — Jälle teisepere Jaa- gupi või Pearu auks suur trahvinõud- mine. Vahel pidi küll ka Sikkenberg trahvi maksma, kuid see oli harva.

Isa ja Sikkenberg leppisid kord vintispäi kokku, et nad teineteist „noabrimeheks“ hakkavad hüüdma. Nad seletasid, et „üleamees“ — na- gu nad endid enne kutsusid — olevat söimunimi, tähendades meest, „kes väärt selleks, et teda üle aia visa- taks.“

August Hansen vaikib veidi, vaa- dates alla sohu, ja jätkab siis: „Kui minu vanemad siia tulnud, siis pole siin toa ümber olnud rohelist põõsa- kestki. Meie talu olnud siin kui hunt külma tuule käes. Algul ela- sid nad viletsas suitsuonnis, sest pol- nud siin ju õigeid hooneidki. Kui isa selle maja ehitas,“ ütleb pere- mees, näidates vanale eluhoonele, „kus meiegi alles aastat paar tagasi elasime, siis imestati selle maja suuri aknaid, mis olnd nagu kirikul; täna- päev aga imestatakse tema väikesi aknaid. Nii need ajad on muutunud ja muutuvad veelgi. Siia tulnud, ist- tutasid nad need, nüüd juba suured, vahtrad väravasse. Nad istutasid siis ka rohuaia ja hiljem teeäärse lehtpuudega läbikasvanud kuuse- heki ja teisigi puid.“

— — — — —

Tibab tihedat vihma. Kell on kolme paiku.

„Olge täna öösel meil ja homme hommikul vara jatkake teekonda,“ lausub lahke vargamäelane, saates mind väravani.

Kuid ma tänan kõige hea eest ja lahkun. Veel viimased pilgud tolele kuulsale Vargamäele ja sellele väljamäele ning taludele. Ja kui ma Vargamäe väljamäelt soosilla poole lahkun, kuulen neidsamu südamepõhja tungivaid Järva-Madise kirikukellade kumisevaid, üle soode ja rabade lainetavaid ja rulluvaid pimm-pomme. Ning ma ei saa teisiti, kui pean mäeveerul seisatama ning kuulama. Kuid need helid pole enam nii meeldivad kui hommikul — nad on tuhmimaks ja tuimemaks jäänud, sest sajab vihma ning tuul lõõtsub. Vahetevahel puhub tuul need pimm-pommid tagasi, vahel korjab ta nad jälle kokku ja saadab mulle kitsale sooteele järele. Ägedamate vihmahoogude ajal

tõmbun kuhugi teeäärseesse küüni, lükates krabisevate lehtedega niisked raod küünisuu eest kõrvale. Istun pehkinud heinasületäiele ja loen. Kui lähedased on selle raamatu mõtted tolles soopealses heinaküünis!

Ja kui ma siin üksikus heinaküünis istun ning loen, taipan alles, miks ja kuidas A. H. Tammsaarest on saanud niisuguse haarava teose looja. — Selline Vargamäe ümbrus on temast selle teinud. Need sood ja väljamäed, rabad ja nõmmed, orud ja künkad, mättad ja laukad, võserikud ja metsad, jõed ja luhad, karjamaad ja kraavid — see mitmekesine Järva-Madise maastik — peaasi, et mitmekesine — on teinud temast selle.

LUULETISI KIRJANDUSRINGI KIRJANDITEVÖISTLUSEL I AUHINNA
SAANUD KOGUST „KÄRESTIKULISED JÕED“.

ENDEL KALJURAIID.

OKTOOBRIORMIS.

Oktoobriõhtu sünge. Kestab lakkamatult sadu.

End tinahalli pilve taha peitnud kuu.

Kui lummutis kesk välja üksik puu.

Ma kõnnin üksi, väldin tuntud radu.

Las kummardagu puude ladvad maani rajus.

Las peksku vastu nägu jääkülml vihm.

Ma kõnnin üksi sügisese sajus,

Müts silmil. Pingutatud mantlirihm.

Kuid lõõtsub tuul, käib kehast läbi värin.

Ma seisatan ja paberossi süütan.

End mõtetega hullumeelsuseni tüütan.

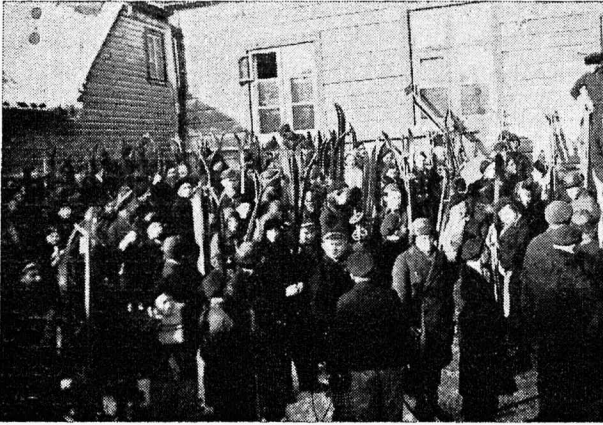
„Mis on mu siht?“ nü endalt tihti pärin.

Ei suuda vastata. Ei enam midagi ma taju.

Las sadada, see jahutab mu palavikus pead,

See selgitab mu hullumeelseis mõtteis aju.

Las sadada, see teeb mul ainult head!

Talipäev algab

ENDEL KALJURAIID.

SÜGISÕHTU LINNATÄNAVAIL.

*Mu üle pimedusen süngelt mustav taevakaar,
mis üle külvat tähist — peotäis lõpmatuse miljonite seast,
ja een mul vihmapiiserdusen läikiv trotuaar,
mil kullalaigud (valgustatud vaateakne reast).*

*Ja uinub vaikselt uduvaiban tänav hingetu,
vaid nukralt kostab üksik kõikuv samm.
Ma lentsin sihitult — vaim lõtv ja pingetu
ja lihastest on ammutatud viimne ramm.*

*Ma seisatan ja vaatlen kino heledat reklaami
ja näen, kuis kinno rübaldunud, nälgiv inimvare läeb —
seal toidurahast varastatud sentide eest näeb
salongin kuidas härra suudleb daami.*

*Mu kõrval paiskub uks ja välja sülgab
oktoobriuttu inimparve kino valgustatud üsk.
Must inimmadu lookleb, viisakuse hülgab,
ja tekib uksele metsik möll ja rüsk.*

*See haihtub pea — ja hajub inimsumm,
all vihmavarju koju tõtvad kõik.
Veel mõni üksik naeruturtsatus ja hõik,
siis tänav jälle uduvaipa mähit seisab tumm.*

*Ka mina masinlikult astun, ise uneleden luulen,
ja pea mu selja taga koduvärv kinni paugub.
Ning voodin läbi une veel ma kuulen,
kuis akna all üks hoovipeni nukralt haugub.*

GOTTFRIED LILLE LEINATES.

Halastamatu saatus ei vali, mida või keda purustada. Ta lööb sügavaid haavu sageli just sinna, kus tui-kav elurõõm alles algamas kõrget lendu.

Olid ju Sinagi, armas sõber Gotta, täis lootusi ja optimismi, rind tulvil julgeid unistusi ja kauneid kavatsusi.

Ja nüüd ei ole Sind enam.

Sinu võimas elutahe, avar mõistus, kohusetruudus, visa püüdlikkus ja rõõmus meel olid Sulle kogunud suure sõprade ringi. Kuid meie pisarad ja lein ei too Sind enam tagasi!

Sinu lõbusat naeru ei kuulda enam koolipingil, laagrites ega lõkketule-del, kuid meile jääb kustumatu mälestus Sinust!

Puhka rahu, unustamatu sõber!

ANTS KIVIMÄE MÄLESTUSEKS.

Vihma ja päikese võitluspäeval sängitasime Su 1935. a. kevadel mulda, Joonal!

Huale kuhjatud lilleõitel helkisid pisarümmargused vihmapiisad kevadpäikese säras, kui pisarsilmi lahkusime Su kalmult.

Kellele oleksimegi pidanud tooma rohkem lilli kui Sulle, truu ja mehine Joonal! Kelle kadumist rohkem taganutma, kui Sinu, sirgejooneline, aus ja töökas sõber!

Sinu sõpruse soojendav ja julgustav päike särab veel nüüdki meie mälestuspisarail ega kustu kunagi!

„HUBELIUM-FILM“ NÄITAB FILMI

„UMBRAE QUINGUE ET VIGINTI SAPIENTIUM.“

Süžee: Robi.

Käsikiri: Suts.

Režii: Ross.

Ehitised: Hjalmar.

Vaikne hommik Rakveres Pikal tänaval. Vastvärvitud maja sildiga „Ühisgümnaasium“. Üksikud õpilased, kuue auguga vormimütsid kuklas, vajuvad popitegija nägudega rahulikult koolimajast mööda — vist Tammikusse või Musumäele — aga ei, jõudnud Vehiku künkale, kaotakse punasesse telliskivimajja, mille torni all ilutseb silt „Päästearmee“. See maja on abituuriumi kindlus ja õpetajate põrgu „Hubeelium“. Kell on 20 minutit üheksal. Nägemisväljas on esialgu tühjad toolid ja laud ning Paul — asjatu vaev püüda temast enim sinna jõuda! Asetanud portfelli sahtlisse, kraamib välja raamatud ja põhimõtte järgi — Repetio est mater studiorum — hakkab õppima. Alateadvuslikult liiguvad peanahk ja kõrvad — eeltreeninguks klassi naerumusklite ärritamiseks tunnis. Muidu on Paul hääsüdameline poiss, kes peab ka lugu naljast ja harrastab mustakunsti.

Et öine sõit kodu ja kooli vahel on parimaks saleduskuuriks, sellest annab selgema tõenduse järgmisena sisseastuv tegelane Arvo. Võitja igal alal nii kerge- kui ka raskejõustikus, kaotab aga kergelt punktidega õpetajaile. Isegi vahetundidel jätkab treeninguid, kasutades poksikottidena teisi õpilasi. Igatsus mere järele on mõjutanud tema nime ja tulevase elukutse valikut.

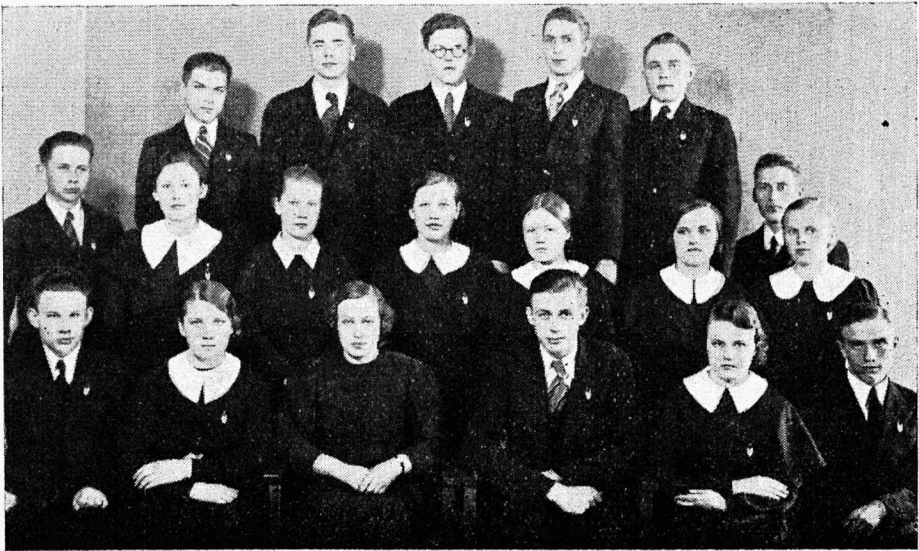
Sammud, tuigub, läigib, prillid — Ross! Seega on öeldud kõik, mis puutub välimusse. Varem veendunud tantsu- ja naisterahvaste põlga-

ja, kuid püüab nüüd, vähemalt, mis puutub viimasesse, seda kuhjaga tassa teha, ent tantsuga on lugu halvem, mida ta oma ea peale vaatamata ei taha selgeks õppida. Kui tulevad küsimusse õpilaste huvid ja klassi õigus, siis on sõna Rossil. Peale selle hoolakas mees, keda huvitavad sündmused Kristusest kuni meie ajani ja kavatseb seda ka ülikoolis õppida.

Hääled kõvenevad tublisti neljanda juurdetuleja arvel, kes elab neljamõõtelises ruumis ega kahtle sugugi Einstein'i relatiivsusteooria maksvuses. Kui tuleb arvesse matemaatika või füüsika, siis ei juhtu seda, et Robi küünal oleks kunagi vaka all. Hoosus viis, aga et esmaspäevased raamatud veel koolis on, seda märkab Robi alles laupäeva hommikul — kindlasti avalduvad selles „prohvuse“ kalduvused. Küllap seda on õpetajadki arvestanud. Muide teeb kotkana kõrget lendu (hobuse seljast maha kukkudes). Armastab ratsutada ega põlga ka igaõhtusi kuramaaže, milledest suurema % moodustab matemaatika ja füüsika õpetamine.

Tasa ja märkamatult on sisse astunud Nadja, meie klassi priima. Õpilaste äärmused on kõik kehastunud tema isikus, suurim truudus, õppimine ja väiksus. Kõik oma võimed rakendab ta õppimiseks, nii et vaevalt on aega magamiseks. Saavutatud tarkust varjab ta sõnadega: „Ma ei oska, ma ei tea, mul on ülesanded valed.“ Rühbib „cum laude“ poole ja kavatseb tulevikus arstina loorbereid lõigata.

Agast! Nüüd kõigub kärarikalt sisse meie Viktor. Kasv ja kangus on selle mehe juures selgelt

R. Ü. G. V-h klass.

Istuvad vasemalt: V. Luht, M. Saaren, õp. E. Grigordoi (klassijuhataja), E. Mäe (klassivanem), H. Vint, I. Ploom. — Seisavad: I rida — R. Riisalu, A. Kriisa, A. Lauri, L. Vaher, I. Janno, M. Erik, A. Ülejõe, N. Andreson; II rida — E. Saluveer, R. Soomre, V. Roostoja, A. Merimaa ja P. Seene.

pöördõrdelises vahekorras. Ammugi tuntud kange spordimees, nüüd teeb esimesi samme ka tantsupõrandal ja tulevaks aastaks sirguks tast kindlasti esimese klassi salongilõvi ja tütarlaste lemmik, kui ta mitte ei alustaks „Pinde-Villemi“ okkalist karjääri. Loodetavasti omandab ta seal ka kaitseväelise keele, kuna ta praegu evib võõrsõnade tarvitamise alal mõningaid sugulusjoni Eesav Puuslikuga.

Kui järgmisel momendil on kuulda kiljumist ja hüüdeid „Oh sa Issand!“, siis on kõigile selge, et see on meie Kriu. Pealtnäha abiturient missugune, ehkki (omavahel öeldud) vanadus selle tasemeni ei küüni, mida tõendab ka ta alatine lapselik naer. Usub, et tants (muidugi ka tantsupartnerid) on tingimata vajalik edukaks õppimiseks ja on veendunud, et tänapäeva fotokunst pole võimeline loomulikult edasi andma tema välimust.

Kust midagi võtta pole, sealt ei

võta ka surmgi ja egas ka Juliuselt, kes järgmisena nõtkel sammel on klassi saabunud, midagi suurt peale ta tahvli juurde „ujumise“ ja iseloomulise kõhimise kirjeldada pole. Evib suflööri kalduvusi.

Klassis valitseb nüüd juba kära ja müra ning seepärast pole võimalik enam eraldada uustulnukaid. Õpetajalaua lähedal kohmitseb Ida, unistavalt välja vaadates ja möödivate mootorsõidukite põrinat kuulatahes. On poisilik tütarlaps, kindlate põhimõtetega. Hindab sõjaväge ja vorme. Kolmeliikmeline komisjon on asunud uurima, kas ta on täielik erak või omab ta sõpru väljaspool kooli. Sisse on astunud ka punajuukseline kaunitar Selma, kelle tutvused ei piirdu üksnes kohalikega, vaid ulatuvad isegi ülikoolilinnu. On veendunud, et ühes kauema kooliskäimisega suurenevad ka elukogemused. Nimekohaselt armastab teha kõrget lendu.

Edasi eksklassivanem Tots. On

rekordiomanik kestvusõppimises ja võitleb eraomanduse puutumatus eest. Püüab edasi jõuda „ebaauasal teel“, s. o. spikreid kasutamata.

„Kool pole muud kui maskeeraad“ — see on sisseastuva Tudu rahvavalgustaja juhtlause. See maskeeraad on mehe küll veidi küüru vajutanud, kuid sellest hoolimata pole mees oma aktiivsust kaotanud. Oli varemalt puuraiuja ning taotseb nüüdki kasutada õppimise juures raiuvat meetodit. Muidu häätahtlik ja lõbus poiss, kelle seltsis keegi pole tundnud nukrat tuju.

Leida. Sportlike kalduvustega abiturient, kes harrastab eriti tantsu ning omab kalduvusi kurameerimiseks. Töökas tüdruk, sest juhib terve suve suurt majapidamist. Eestis muidu suur meeste kriis, kuid ega temasugusel lahkel tütarlapsel kavaleri otsida tarvitse. Kuuldavasti kavatseb peale koolilõpetamist abielusadama poole purjetada.

Järgmise tüdruku suust võib kuulda kõlavat eesti keelt, sest ema-

keel on Helmi lemmikaineks. Teeb praegugi mõningaid kobavaid katseid luulepõllul (salaja muidugi), aga tulevikus võib tast saada uus Under. Karjääri takistuseks on ainult suur talu, millest ainsa pärijana ei saa lennata laia maailma, vaid peab kodus ootama kosilasi — peremeest muidugi.

Klassi peenim moedaam Anita armastab käia tikkkontsadel ning on veendunud, et elus edasijõudmiseks on tingimata vajalik moodsaim soeng ja parimad suupisted. Tuleval aastal kuulub ta juba akadeemilisse naisperre.

Vanaaegsed alkeemikud otsisid asjatult tarkusekivi, kuid nad ei võinudki seda leida, sest see õnnistus peitub Eeriku fassaadivastase välimuse ja sasikubu katte all. Ükskord viie aasta pärast loodab istuda klassikagümnaasiumi pedagoogilauas ning hüüda: „Noormees, nurka!“

Nõua esiti jumalariiki ja tema õigust, siis kõike muud peab teile pealegi antama. Sellise põhimõtte

R. Ü. G. V-r klass.

Istuvad vasemalt: A. Kivimaa, A. Lepp, õp. H. Pauskar (klassijuhataja), L. Oru (klassivanem), A. Kalle, H. Raatma. — Seisavad: V. Langovits, H. Mäger, O. Saare, A. Aviksoo, A. Polster, E. Toming, K. Roopalu, V. Pöder.

järgi käib meie suurim rahvalugeja Meeri. Iga-kolmapäevane rahvalugemine on mõjunud nähtavasti halvasti, sest segi on rahvaarvud ja kõrgem matemaatika. Lugu halastajast samaariamehest on Meerile hakanud südamele ja loodab seetõttu tulevases eluvõitluses saada halastajaõeks.

Spordimees Matti peab lugu ainult kehalisest treeningust ning jätab vaimu hooletusse. Seepärast on ta esimeseks tervituseks hommikul: „Mis õppida?“ Saanud vastuse, asub pinki ja tema viibimisest klassis annavad nüüd teada klassiruumi lõpust kostvad katkendilised sõnad ja laused. Pääle koolilõppu kavatseb ta minna harjama 2. suurtükiväe-grupi hobuseid. Ja kõige viimaks ilmub kooli suurim ja võimsaim isik õpilasist, „liidukantsler“ Hjalmar. On omal jõul ja nõul rühkinud lõppklassini, kuid armuta saatus on nüüdki talle ette veeretanud kivi ja kännu — tüüfuse ja „Vana-Halli“. (Aga mis need kangele mehele ikka on!) Esimesest on juba mööda ning loodetavasti ei komista ka teise otsa. Tuleval talvel võiksime Hjalmarit juba näha esmajärgulise kahurväelasena.

Kell kõliseb ja toolide raginal

tormavad õpilased oma kohtadele, et veel silmi visata raamatuile ning sealt ammutada moraalset tuge. Kui õpetaja on tulnud esimesse tundi, selgub, et puudub veel meie Richard või hüüdnimega Rein, kes on muidu küll hoolas poiss, kuid kelle ainsaks puuduseks on see, et käib koolis kuuveerandite järgi.

Filmioperaatori „silm“ libiseb kaugemale Rakverest lähedase alevikujaama perroonile. Sää! seisab meelegaheitleliku näoga noormees, vaadates igatsev-silmi lahkuvale piimarongile, mis teda võib-olla oleks kooli toonud, kui mitte unejumalanna poleks nii veetlev olnud. Nüüd aga... Rein jõuab ka järgmise rongiga, kui mitte maha ei jää. Muidu mees, kes pikka juttu ei räägi ja kellest ka pikka juttu rääkida ei saa.

Seanss on jõudnud lõpule. Diivad ja staarid „Hubelium-filmist“ lähevad varsti suvepuhkusele — pääle seda algab elufilm. Kuivõrd küpsed oleme selles näitlema — seda näitab tulevik. Sellistena oleme sündinud ja sellisteks on kujundanud meid need viis aastat. Oleme 25 targa varjud — umbrae quinque et viginti sapientium sumus.

VIRVE METS.

ENNE EKSAMIT.

*On miski tõke pant me vallatuste hoole
ja ootusärevuses värisemäs rind
kui pihku vangistatud väike kartlik lind,
kes aina ihkab lendu vabaduste poole.*

*Nüüd möödunudule vaatame kui muinasloole
ja tulevale mõeldes tikub kurku luks,
kuid samas — avanebki sissekutseks uks,
me lähme aralt nagu kõikuvale soole.*

SARJAJA REVÜÜ V-A KLASSIST.

Siin, kus kenad uhkevõitu neiud,
spordipoistest vahvad peidud,
Rakvere Keskkoolis,
Viendas Aas!

Algan juttu siis õrnemast soost ja loodan, et kedagi ei haava mu surepist. Tuntuim meie tütarlastest väljaspoolgi meie klassi on kindlasti Tipa (õigemini Evi Raid), kes omab

tuusast. Seekord kõneleme häälepaeltest, Filde Krikk ja Villu Angjärv rikkad on lauluhäälest. Mõlemas päälegi veel tubli annus särtsu, millega võivad panna elama isegi kaltsu. Mida head pühendavad rahva- ja ka muidu laulikud Tiiule, on kohane ka meie Tiiu Lentsile. Eri peatükk peaks kuuluma küll Virve Metsale, kes

R. L. K. V-a klass.

Istuvad vasemalt: H. Aviksoo, L. Rae, õp. A. Oglas (klassijuhataja), M. Saks (klassivanem), A. Kašan, V. Mets. — Seisavad: I rida — T. Lents, F. Krikk, E. Raid, L. Haho, V. Augjärv, R. Lahe, G. Atonen, M. Erik, L. Rammo; II rida — R. Kello, K. Rehemägi, L. Karlson, E. Liim, L. Ney, H. Konist, E. Laur, A. Green, A. Sepp, H. Karp, U. Haho.

ilusat palmikut pikka. Tal on veres ka tantsijanna talenti, pääleselle on andekas veel mitmetki kanti. Tal klaverimängus on võistlejannaks Reet Lahe, kellest tulevikus võib saada kodukana mahe. Teeb kodus agarasti näputööd, oma pikkusega poissegi üle lööb. Ja kui juba jutt oli õilsast Muusast, siis kõneleme veel kahest

leiab end sageli järsku pilvist sadanud maale. Klassis tuntud ka oma hingeliste kirjanditega, mille pikkus algab juba seitsme reaga. Leida Rae omab mõningaid mehelikke jooni, hästi tunneb ta rombe, ruute ja teisigi geometrilisi atribuute. Edasi mul nimestikus Lelia Haho, meie ristituna Ninni (kes sageli kasutamata jätab

oma hää õppimisanni), armastab pidada kaugele eksootiliste maadega kirjavahetust, et saada igapäevasse hallusesse veidigi vaheldust. Daamilik Asta Kašan käitub vahel, kui oleks ta faasan. Ma jõuan oma tööga tütarlaste hulgas lõpule, vaid kaks vagasemat on jäänud ette mu sulele. Üks neist on Heljo Aviksoo, kelle pruunidest silmadest võiks kõnelda pika loo. Lõpuks veel Erik, Milda, kes kuulub soojasüdamlike tütarlaste kilda.

Kuid ega ükski V-a poiste väest ei pääse mu terava sule käest. Meie klassivanemaks on Miku Saks, ta parajasti pikk ja parajasti ka paks. Ei kohku klassis, ei kõnetoolis ja tuntud „tegelinski“ terves koolis. Kõigile lisaks portfelli minister kooli kabinetis. Erich Liimil kallimaks kaasaks oboe, pallimängus moodustab meeskonna alustoe. Hakanud avaldama ka kõnemehe jooni, kuigi Arno Green ta väidete vastu tarvitab üha verisemat tooni. Viimasel jätkub aega, tahtmist ja annet ka spordiks, sest elu pole alati ainult tantsimiseks, õppimiseks ja muuks komfordiks. Uno Hahol armsamaks mõtteks lennuk ja zeppelin, ta alati nende juures tahaks olla, ning tunnis viibiminegi on talle piin, sest mõtted, need ei pääse pilvilt alla. Heino Konistile elutõsidus surunud näole mõnegi kortsu ja vaigistanud nooruse lõbud ja särtsu. Helmut Soomre (sündinud Schmidt) on kuulus füüsik ja matemaatik, väikese

geeniusega ta tundub oma klassis kooliastumisest saadik. Heino Karp (ehk lihtsalt Karba) armastab liikuda parketil ja kõrgemates sfäärides, kuid vahest ka oma klassi tütarlaste südamedel laveerides. Leon Neyd tuntab väga hästi, kuna temaga saab alati nalja ja lusti. Kui temaga räägid sa lastearvust, siis oled sa alati haaranud härjal sarvist. Koosolekut kui on pidamas esindus või ring, siis Lootus Karlson alati on selle hing, kuna ta fotoaparaadi toob ja pildi jäävaks mälestuseks loob. Ants Sepp on ainus, kel õnnestub olla elegantne ja šikk, kuigi mõni teine seda püüab, see ei lähe tal korda, sest ta pole nii pikk. Ernst Laurile ja Georg Atonenile elukommetes ei või midagi ette heita ja õppimises ei saa neid ka kuidagi laita. „Time is money“ on Robert Kello juhtkiri, ega ta midu poleks nii püüdlik ja hoolas igapidi. Avalikkusele tuntud ta aukartustäratavalt mahukas ajalooromaan. Rammo Leod ei huvita armastuskirjad ega kuulsate teadlaste loorberipärjad. Keelatud vili on magus, mõtleb Rehemägi Kalju, ja kes neist kiusatustest üle küll saaks — neid on nii palju. Kuid oma mõtteid ta siiski teostab kitsamas ringis ning midu on enam-vähem korralik koolipingis.

Lõpetan siis oma jutu, loodan et sellest ei tule ei nuttu ega arusaamatusi, mis haavaks meie poisse ja õrnu piigakesi.

V-B MINEVIKUST JA OLEVIKUST.

Sellest on nüüd juba üle kolme aasta möödas, kui igal pool helin lahiti läks, et kavatsetakse ette võtta muudatusi Eesti Vabariigi koolisüsteemis. Uue koolitüübina pidi loodama kolmeaastane keskkool, nii et tarvitses ainult kolm aastakest koolis käia ja oledki juba abiturient. Eks siis vanematel olnud hea meel, et või

saab kolme aastaga, mis siis muud, kui saata laps linnakooli, las õpib, ehk saab kergema elu. Õpilastel polnud ka midagi uue süsteemi vastu, võtsid küll gümnaasiasti nime, aga selle eest saab jälle palju lühema ajaga „sinise“ kätte.

Tuli siis kokku „teadusehimulisi“ nii Apollo armust kui ka vanemate

R. L. K. V-b klass.

Istuvad vasemalt: M. Tiilen, E. Veiderpass, F. Tamm (klassivanem), õp. S. Dahlmann (klassijuhataja), L. Tang, A. Tennemaa. — Seisavad: I rida — E. Tarve, L. Mardi, H. Tepper, L. Rabadik, E. Roopere, I. Toome, L. Rääbus, E. Riibe, H. Teetlaus; II rida — L. Kolberg, H. Kallip, E. Rink, V. Kanne, A. Allvee, H. Zimmermann, E. Tatrik, R. Koppel, A. Romman.

tahtmisest peaaegu kõigist Virumaa kolgastest tervelt 54, et moodustada III-b klass. Klassi koosseisu kuulusid „persoonid“ Virumaalt umbes 100 km raadiusega maaalalt Rakvere ümbrusest ja oli isegi Järvamaa mehi. Tõsi küll, komplekteeriti ka üks mees Viljandist, õpetajaks, nagu räägiti, aga et selline raske töökoorem võiks saada saatuslikuks Virumaa karedas kliimas, otsustas see lõunamaalane, kes põlvnevat Saaremaa pöökpuumetsade rohelusest ja rännanud hiljem mandri südamesse läbi „Metsiku Lääne“, maha panna karjasekepp ja võidelda niikaua rivis, kui maakera ekvaator nihkub Virumaale lähemale. Kuna klassipere oli pärit õige laialt maaalalt, siis sünnitasid raskusi nii keele- kui ka kombeküsimused. Viimasest saadi kergesti üle, sest nõrgemad võtsid peagi omaks tugevamate kombesid sunnimisjoni teel, aga keelega oli täbaram

lugu. Kuni ühiskeel veel polnud leitud, tuli kõnelemisel sageli appi võtta käed ja jalad. Vaevalt mõistab ju Alutaguse mees, kes ise räägib kõlavaimat eesti keelt, kui indiviid, kes saatuse armulisel tahtel saanud endale elukohaks soojema koha päikese all, seletab lõunamaalasele omase keigarlikkusega midagi „täiadest“ ja „rohelasest akanalauast“. Kuid aegamööda võideti kõik raskused, ja nüüd, kolme aasta pärast võime kirjutada oma klassi numbrina V-b. Paljud võitlejad on lahkunud, mõnedki astudes n. n. „ellu“, aga meie ei taha unustada nende tegusid, vaid need annavad veel kauaks jutuainet. Vabu kohti on täidetud n. n. „vilistlastega“.

Klassi kõrgeim aukandja on loomulikult klassivanem, milline õnn langeb osaks Feliks Tammele, klassi suurema tonnaaziga mehele. Oma vastutusriikka töö tasuks on sellel

kõrgel härral arvatud ka vastav kõrge koht klassijuhataja kõrval, näiteks pildistamisel. Mitte palju madalam seisukoht pole klassivanema abil Inna Toomel, neiupõlve nimega Tombergil. Tihtigi on kuulda klassis tema kuulipildujatulele sarnanevat mahlakat raginat klassivanema võimsa mõirgamise kõrval.

Klassi esindajatena Õpilaskonna Esinduses on nime teinud poliitikud Lembit Tang, kes ei haavu, kui teda eravestluses Tangi **Lempsiks** kutsutakse, ja Aimar Romman, kes kuidagi ei taha aru saada nimede eestistamise vajadusest. Võimalus, et see tuleb arusaamatusest, ei tule kõne alla, sest mees oskab otse geniaalselt spikerdada. Nii tuleks seda seletada kangekaelsusega. Arvatavasti on need sajad röövliromaaniid, mis ta kogemuste saamiseks lugenud, täiesti rikkunud ennemalt nii korraliku noormehe. Tõesti huvitav reaktsioon, mille seletamist tohiks loota ainult klassi targimalt mehelt Hans Teetlausilt. Palju edu ja õnne geenisele tema geniaalses töös!

Need mehed on siis juhtinud meie poliitikavankrit läbi paksust ja vedelast, kaasa minnes kõik võimalikud teekõverused. Tangi kohta peaks veel kiitvalt tähendama, et ta õpilaskonna laekurina pole tarvitanud sentigi võõrast raha „präänikute“ ostmiseks.

Meeskodanik Heino Kallip, Alfrede poeg, sündis 27. veebr. 1921. a. Kalvi vallas. Alghariduse sai Rannu algkoolis, mille lõpetanud, siirdus Rakvere keskkooli. Kus oled sina, Heino, seal on rohkesti päikesepaiset ja taltsumatut elurõõmu. Oleme uhked sinule, ühinedes vägevaks laulaks Gustav Suitsu sõnadega: „Su hele naer mu tuppä äkki põikas...“ Vaenlasi Kallipil ei ole. Ainult kaitseliitlane Aadu Allvee on tarvitanud paar korda Kallipi kohta ebaviisakaid väljendeid nagu „aatom“ ja „insekt“, kuid nagu Kallip korduvalt on kinnitanud, ei võta tema Allvee

sõnu tõsiselt, vaid kelkimisena oma jaopealiku aukraadiga. Pealegi vaatab see militarist halvastivarjatud halvaksapanuga kõigile eraisikuile.

Ervin Tatrikus avaldub maailmale, kui ilusad võivad olla inimese ideaalid. Juba aastaid on see rõõmus „töömees“ veetnud uurides lennuasjandust muude õppetööde kõrval, et hiljem alata lendurikarjääri. Püsimatute hoolega on ta püüdnud karastada oma vaimu suurteks tegudeks eetris. Ta omab veel õige laialdasi teadmisi mereasjanduses ja on alustanud „kreuzeri“ ehitamist, millest aga ähvardavat valmida mingisugune vaaraoaegse sõjavankri mudel. Kuid Tatriku ideaaliks jääb ikkagi strato-fäär.

Väike vaikne poisike on Evald Tarve, ehkki aastate poolest mitte enam väga noor, vaid juba päris vana mees. Kavatsedes teda intervjuerida ronin mööda kitsast kõverat treppi teisele korrale. Seisatun ukse ees, otsides kellanuppu, kuid juba avabki Tarve isiklikult ukse, juhata des mind oma kabinetis, kus võtame istet rohelise paberiga, musta ja punase tindiga illustreeritud kirjutuslaua ääres. Kohtlemine on väga soe ja südamlük, ainult kui esitan küsimuse, kas ta kavatses „gümnaasi“ edasi minna, muutub küsitav tõrksaks ja annab eimidagiütleva „ei tea“ vastuseks. Kui aga jutt kaldub majandusküsimustele, kurdab, et metsatööhinnad olevat madalad. Üldiselt jätab Tarve väikese virga mätaskaru mulje, kes „mõllab“ Tudu metsades.

Ka Robert Koppeli kohta ei ole midagi halba öelda, täiesti korralik poiss, ainult tüdrukud laidavad, et liig „vagane“.

Olen juba pikemat aega märganud V-b klassi ruumides ringi käivat väga morni näoga meest, kes mulle tundub kuidagi kahtlasena. Pärides lähemalt järele, saan vastuseks, et see härra olevat Edgar Rink. „Hm, Rink, ilus nimi,“ mõtlen, kuid hästi ei sobi tema morni ilme, „Nietzsche

läheks paremini.“ Kuna see isik huvitab mind, küsin edasi, mis tal viga on, et sellise vihase näo teeb, kuid nüüd vastab üks pikakoivaline poiss, et ta ainult simuleerivat vihast inimest.

Heinrich Zimmermanniga juhtunud kummaline lugu. Nimelt ilmunud talle ühel ööl unes ingel ja seletanud, et Zimmermann olevat puhas aarialane, sest toonekurg, kellele oli tehtud ülesandeks transportida tema ühe aadliku majja, kaotanud äkki mälu, ja tekkinud segaduse tagajärjel sattunudki tema oma praeguste vanemate juurde. Tollest imelikust ööst alates kirjutabki ta oma nime Hinz von Zimmermann.

Kui klassis kellelgi pole ülesanded tehtud, pöördub ta ikka palvega Voldeemar Kanne poole, et see lubaks oma vihiku spikkimiseks, sest Kannel on see hea omadus, et ta lahendab kõik ülesanded alati õieti.

Jaan Peterson ja Lembit Kolberg on küll mõlemad Kunda mehed, aga täiesti vastandid teineteisele. Kolberg on suur lõuamees, kellel jätkub sõnu igasuguses olukorras, kuna Petersonil neist ikka kipub puudus tulema.

Kui mõnel tütarlastest on õnnestunud klassi üllatada haruldase soengu või muu iluraviga, siis pöördub asjaomane ikka Lembit Rääbuse poole, et see jäädvustaks tema jumaliku näo kuninglike lakkide all, millega viimane tulebki suurepäraselt toime.

Suurte kunstide väikese ümmardajana on tuntud Ellen Veiderpass (eriti meeldib talle, kui nimetad teda Elluks). Maastikupildid kuuvalgusel on tema eelistatumaks alaks maalikunstis, proosakirjanduses ta kaldub suuresti naturalismi, kuna luules eelistab romantismi kõigile teisile.

Ellen Riibe taotleb kõrget lendu sellega, et sümpatiseerib rohkem gümnaasiumiabituriente kui oma klassikaaslasti.

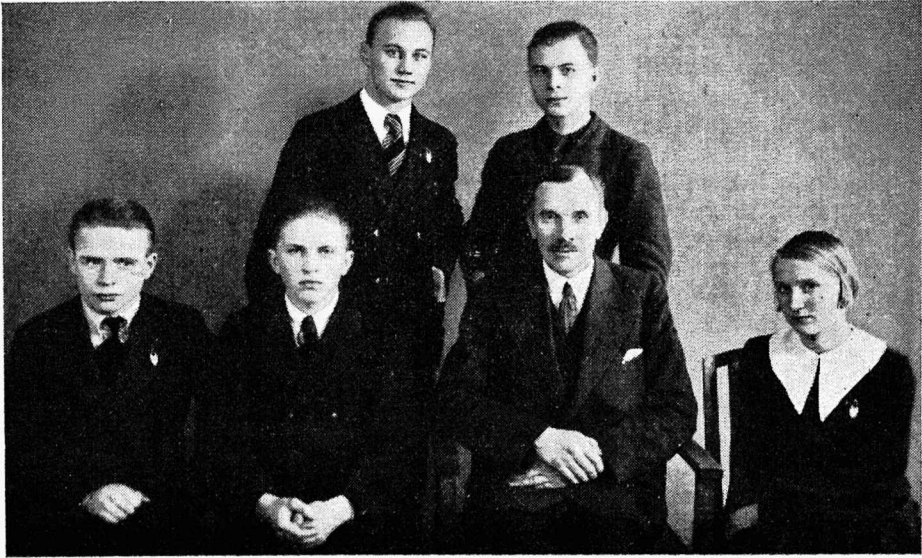
Hella Tepper, Agnes Tennemaa ja

Marie Tiilen on kõik vaiksed, korralikud, tublid, hoolsad, kuulekad tüdrukud — milliseid voorusi võiks inimene veel evida?

Leida Rabadik, otsides hingelist tasakaalu filosoofiast, ei rahuldu enam ristiusuga, vaid on korduvalt ähvardanud üle minna taarausuliste leeri. Allakriipsutamist vajab ka Rabadiku kõneosavus — kerge vaevaga suudab ta oma 1500 sõna minutis saata maailmaruumi.

Linda Mardi kohta pole kõige parema tahtmise juures öelda midagi halba, sest ta on kodus veel korralikum kui koolis. Raamatud lebavad kõik grupeeritult nende tarvitamisele vastavalt kindlates kohtades; keset lauda lõhnavad roosas portselanvaasis üks punane ja kaks valget paberlille, levitades endast paradiislikku ilu. Viimasel ajal nii sageli esitatud süüdistused, et eesti naissugu pole küllalt aktiivne poliitikas, ei kehti igitahes Elvi Roopere kohta, kes on ometi näidanud, et ta poliitikaga suurepäraselt toime tuleb. Nimelt olid klassis tekkinud lahkkelid poiste ja tüdrukute vahel, sest tüdrukud leidsid end olevat „täieõiguselised daamid“, nõudes ka poistelt džentlmenlikku käitumist. Tänu „rahvajuhude“ inimesearmastusele, jäid ära verised kokkupõrked ja tänavavõitlused. Eesmärki püüti saavutada palju süütumal teel, nimelt kuulutas rahvajuhut Roopere välja vaikimisstreigi Gandhi näljastreikide eeskujul. Kõik klassitüdrukud olid siis vait, ainult vahel liigutasid hääletult suud. Asutati streigikassa, kuhu iga eksiija pidi maksma 3 senti räägitud sõna pealt. Kuhu need rahad pärast olukorra „ametlikku lahendust“ said, pole kindlasti teada, on aga liikunud kuuldusi, et laekur nendega parajasti saanud üks kord kinos esimeses platsis istuda.

Nagu eespoolsest nähtub, elab meie klassis rõõmus ja sõbralik pere, nii et peaks kahju tundma igaüks, kes sellest ei saa osa võtta.

R. Ü. G. ja R. L. K. Kooperatiivi juhatus.

Istuvad vasemalt: G. Lill † (ärijuht), A. Kruustamm (esimees), õpetaja S. Dahlmann (hool-daja), A. Lepp (raamatupidaja). — Seisavad: L. Oru (sekretär), E. Toomaru (laekur).

I. JANNO.

HOMMIK „PÖLEVKIVILINNAS“.

Kogu „põlevkivilinn“ tukub niis-kes, külmas oktoobrikuu udus. Läbi tinaraske suitsutaolise õhu vilguvad elektrituled kui ahned soesilmad. Õli-vabrik, millele heidetakse prožektorit-est rohelisi kiirtevihke, hajutab oma lähemasse ümbrusse salapärasest külma valgust. Elevaatori alatine põrin ning mürin ja vedurite aeg-ajalt õhku lajahtatud viled on ainukesed hääled selles sombunud õhus. Tuhamäelt, mis pidevalt põleb ja vilgub oma lee-kide erivärvusis, roomab salakavalalt suitsu üle kogu kaevanduserajooni, segunedes paksu uduga, sest ilm on vaikne, pole tunda tuuleõhkugi. On alles väga varajane hommik.

Äratuskell triliseb pikalt ja läbi-lõikavalt kui hukatust kuulutav si-reen. Kell on viis. Kavaku pere-kond lõõskab edasi magada nagu

tiotsiks sellisele kärarikkale äratu-sele. Ent varsti nagiseb üks voodeist ja ema — esimene tõusja ning vii-mane magamaheitja — kobib üles. Suurte toasussidega lohistades, jalgu järele vedades läheb ta ukse juurde, keerab elektrilülitajat, ning tuba täitub heleda, silmadele valusa valgu-sega. Kärmosti hakkab Kavaku ema riietuma. Ei temal ole kunagi aega, alati üks tamp tamb seljas. Nüüdki, kiirusta ja kiirusta, et jõuad toidu mehele ja lastele õigeaks ajaks valmis ning siis pead veel ka ise ruttama tööle. Seal nood teised veel „põõna-vad“, vanamees ja neli last. Üks poegadest on juba ise enese eest väl-jas, teised kolm on alles kooliealised. Aga nemadki, niipea kui kaela kandma hakkasid, saadetakse alati su-veks karja, leiba teenima. Jaah, ega

neil ole kerge kellelgi. Ema ohkab. Õhk väikeses toas on raske, et lõika kas või noaga, ent akent ka avada ei või, sest väljas on niiske ja külm ning see võib salaja pugeda magajaile põue ning neid kõhima ja rögisema panna. Ei, seda ema ei taha. Kiiresti läheb ta pisukesse kööki, mille ühes nurgas lõmitab suur pliidi-kolask kui hauduv kana. Kohmaka roobiga tõmbab Kavaku ema pliidikurgust kivituha, mis suurte tükkidena peagi täidab ämbri. Uued pruunid kivid rändavad haigutavasse pliidisuhu ja varsti põleb lõbus käre tuli, pannes pliidirauadki valuspunaselt hõõguma. Haaranud ämbrid, ruttab ema kaevule vett tooma. Tinajas, nagu pisut kleepuv udu embab Kavaku ema ja külm niiskus, hoolimata lühikesest jupp-kasukast, poeb naisele põue, pannes ta kergelt lõdisema. Pumbapidegi on raud-külm ja see otsekui lõikab naisele luusse. Kavaku ema tunneb, et lõikab, hambad vägisi lõõvad plagisema. Siit kaevult näivad tohutud mustad majamürakad seisvat kivistunult, tummalt, kuid nende ruudukujulised silmad säravad elektrivalguses, mis annab tunnistust neis keevast elust. Korstnaist tõusevad hallid laisad suitsusabad ja sajab tuhandeid lendlevaid musti tolmuteri. Sel kellaajal peaaegu kõigist korstnaist tossab tahma ja suitsu, sest töölisi küll tuleb töölt, kes olnud öösis vahetuses ehk meenas, küll läheb tööle.

Kavaku emal pole aega pikemalt jutelda teiste naistega, keda kohtab väljas hommikusel toimetusel. Ainult paar sõna, ja jälle kiiresti, kiiresti tupp.

Peagi säriseb pannil liha, mille meelitav lõhn tungib magajategi tuppa, kõditades ja ärritades voodisoli-jate haistmisorganeid. Varsti on emal laud kaetud ja ta võib minna teisi äratama. Vanamees nohiseb midagi oma habemesse, millesse aeg juba üsna rohkesti halli pununud, tõuseb siis nagu vaikides alistudes paratamatusele. Pisut tusasena ta riietub ja

istub laua taha paberossi toppima. Nooremate ülesajamisega on rohkem tegu, neid ei taha kuidagi maast lahti saada, muudkuvi vinguvad ja virisevad teised. Jakogagi on tegemist küll, kuigi on juba täismees. Muidu nii reibas poiss, aga hommikuti unes kinni kui needitud. Ei aita muud, kui ema tõmbab Jakol teki pealt — küll see virgutab. Ja nii see uni võidetaksegi. Vähematele vendadele on lubatud jääda veel „koidu-unele“, ent Jakost-poiss peab pukki ajama. Aeglaselt, pahurana unest, poeb ta oma pigiseisse rõivaisse, peseb silmad ja asub lauda end täitma. Hommikusöögiks on, nagu argipäeviti tavaliselt ikka, kartulid liha ja kastmega, mida enda vahel hüütakse „püruksuliiniks“, ja kohv. Kuid palgapäeviti on neil „praasnik“, sest siis tuuakse poest, mida süda aga ihkab, ja laud seisab kaetuna terve päev läbi, et igatüühi oleks võimalus süüa niipalju kui tahab. Kuid selliseid pidupäevi on kuus vaid kaks, ja seega tuleb harilikult ikka süüa ainult kartulit-silku ja kohvi.

Kui esimesed suutäied juba neelatud, kaob Jakol ka uni ning ta lõbus lobisemine pääseb valla, nagu oleks sealte pais eemaldatud. „Kuule, taat, ega sa teagi, mis nalja meil eile värks-toas tehti, mh? No vot kus oli alles päev, sa pervers küll! Eile oli ju Pajuste Peetril sünnipäev, ja noh siis mehed tahtsid teist kasta, kuid kukkusid ise haledasti sisse.“ Jako kisitab oma naervaid pilusilmi ja kogu ta kõhetu nägu ühes tedretähtedega särab laias naerus. Vanamees sööb aga matsutades edasi ja nohiseb tugevasti, osutamata ainsagi pilguga pojale tähelepanu. Ent see ei sega Jakot sugugi, ta teab väga hästi, et see huvitab isa, kuigi viimane seda välja ei näita ja on alul nagu pisut osavõtmatu. Rüübanud tubli söömu kohvi valgest plekkkruusist, jätkab Jako kergelt: „Eh, vanamees, sa oleks pidanud nägema seda nalja. Metsa Jüri, tead ju see tugeva turjaga, härja

häälega mees, kellest plikad nii kangesti lugu peavad, oli asja algataja. Temap see ütleski, et mis sünnipäev see on, kui hällilast ei kastetagi, et ikka enne väljast ja siis seest, muidugi teisel korral vana valge endaga. Noh mehed olid kah kohe päri ja nii vinnatigi veeämber Pajuste Peetri riistakambri ukse kohale, sissepoole muidugi, et nii kui mees sisse astub, siis laengu kaela saab. Oh sa kurat, küll oli aga hästi mõeldud!“ Jako jätkab söömist ja peab lühikese vaheaja, et isa enam põnevuses hoida. Emagi on kuulanud muigava näoga huvitatult pealt poja juttu ning nüüd ei suuda hoiduda küsimast, mis siis viimaks sai. Isa möhatab ka nagu midagi selletaolist ning Jako, saanud sellest uut hoogu, pilgutab kavalalt silmi. „Noh, mis te's ise arvate? Kuid lühidalt lugu oli nõnda, et Pajuste Peeter, nutikas nagu ta on, taipas peagi meeste tähendusriikkaist pilkudest selle äravalitud toa uksele, et seal kõik korras ei ole. Ta tahtis minna vaatama, kuid viimasel hetkel mõtles ümber ja keeras ukse ees oleva posti taha varju. Samal ajal tuli teisest ruumist Metsa Jüri ja nähes meeste uudishimulikke pilke tolle uksele, seadis sammud sinna poole. Ta oli nimelt arvanud, et kala on kotis, nagu ta ise pärast rääkis. Ja enne kui keegi suutis suudki paotada, oli ta ukse pärani tõmmanud ja nii langes veeämber kogu laadungiga temale kaela. Ah-ah-ahaa!“ Jako päris lämbub naerust, nii selge on veel mälestus eilsest naljast. Ema ja isagi ei suuda jääda tõsiseiks, vanamehe habemetutt aina tudiseb kõkutavast naerust. „No on suurtel meestel aru peas, mis tempe nad kõik välja ei mõtle!“ naerab ema. Isa huvitab, mis siis sai ka. „Mis sai! Mets söimas ja vandus küll, aga no kelle kuradi süü see oli! Eks vanasõnagi ütle, et kesse tegi, ise tegi. Pajuste ja meie teised itsitasime nii, et kõhud vabisesid. Pajuste tahtis kohe kõvad tropid teha sellise hea nalja peale ja no

eks siis ilmunudki varsti pudel vabariigi valget ja teine kodutehtud veini, neil käib see ka ju kui käki-tegu. Saime siis kõik seda va sünnipäeva märjukest. Ah, oli ikka kuradi tore päev küll!“ lõpetab Jako naerdes. „Jah, on teil sääl aga vembumehi,“ räägib ema, „näeh Tuisu eit pesuköögis kõneles, et tema poeg olla rääkind, et möödunud nädalal mehed olivat selle punaseninaga vanapoisi Suislepa saia ja vorsti pintsli pistnud, et näha, kas ostab ka uue, on ta ju selline ihne. No ei olevatki ostnud, olnud siis terve päev söömata ja pahur.“

Mehed tõusevad lauast ja vajuvad uksest hommikusse õhku, et kõmpida tööle. Kumbki läheb ise kanti. Isa vilkuvat karbiidilatarnaga maaalusesse kaevikusse ja poeg töökotta. Ema korraldab veel üht-teist, äratab lapsed, annab neile juhatusi ja õpetusi ning toonud kuurist laadimiskühvli, ruttab ühes teiste naistega tööle.

Natuke nukker on „põlevkivilinna“ välimus sel varajasel hommikul. Tumedad tööliste jõugud venivad vabrikuisse, töökodadesse ja maa-aluseisse kaevikusse, kus ainsaks valguseks on meeste laternate tuled, mis värisevad ja vilguvad nagu jaaniussikeste roheline valgus.

Kavaku ema sammub ühes käratseva naistesalgaga platvormile. Rida punaseid kaubavaguneid ootab laadimist. See on ränk ja väsitav töö, ent tema, Kavaku ema, on sellega juba nii harjunud. Õhtuti küll tihti pihad valutavad, ent lapsed teevad siis kukil „karu“, ja valu annabki järele. Temal pole aega olla haige ja tunda valu, ta peab töötama ja liikuma, ikka kiiresti ja kärmesti. Ta näeb kõiges selles oma saatust, ega tahagi paremat. Ta on rahul endaga ja oma Jumalaga ning seepärast suudab ta ka taluda kõiki raskusi mehiselt ja visalt. Kui tal oleks tütar, seegi jagaks siis temaga sama saatust, sest siit pole pääsu, siia sa vajud ja ka jääd. Kavaku ema on õnnelik, et tal pole tü-

tart, kes peaks niisama ränka tööd tegema ja varakult koltuma, ent ta oleks vist niisama õnnelik ka siis, kui tal oleks tütar, kes töötaks temaga õlg õla kõrval. Kavaku ema viskab esimese kühvlitäie põlevkivi vagu-

nisse, sellele järgneb teine, kolmas, nii ikka edasi — kuni vagun täis.

Läbi sügise õhu kajab vabrikuvile monotoonne undamine.

Tööpäev, hall ja ühetooniline, on „põlevkivilinnas“ alanud.

MIKU SAKS.

MINU KAHEST HINGEST.

Kuulus Goethe hüüab oma „Faustis“: „Zwei Seelen wohnen, ach! in meiner Brust!“ Kuid mitte ainult Goethele ega ka tema poolt loodud kujudel pole kaks hinge, kahe hingegea on iga inimene siin, selle alati idast läände rändava päikese all. Ka minul on kaks hinge. Üks hing on säärane, kes soovib mind alati aidata edasi paremuse poole. Ta tahab, et ma kõik oma ülesanded täidaksin korralikult. Ta sooviks on muidugi, et ma elaksin vanemate ja õpetajate järgi jumalakartuses. Niisiis — see hing soovib minule kõike head, ta on minu positiivsem, edasiviivam osa, seepärast ringi ta Plussiks. Oleks hea, kui ainult säärane hing elutseks minu rinnas. Kuid „oleks“ on ju tuntud paha poisina. (Oleks toetuspunkt, tõstaksin üles maakera.) Mul on ka veel teine hing. Ja see teine hing soovib just risti vastu tegutseda sellele hingele, kelle ma nimetasin Plusiks. Selle negatiivse hinge ma nimetan Miinuseks. Niisiis — minu rinnas elavad kaks hinge, nimega Pluss ja Miinus.

Harilikult elutsevad nad oma korteris, s. t. minu rinnas, üsna vaikselt ja rahulikult, kuid kui mul on ettevalmistusel mingisugune suurem töö, näiteks mõni referaat või kodune kirjalik töö, siis on nad vahete vahel nagu poksimeistrid nöörringis, vahel ajab üks neist teist taga ja omaksin ma silmi, millega ma näeksin nende

tegevust, siis mu silmle avaneks küll väga õudseid pilte, nii umbes à la gulänje.

Kõige hirksam kodusõda mu rinnas leiab aset harilikult eestikeelse kodukirjandi kirjutamisel.

On üks neist vähestest õhtutest, millistel mul jääb aega üle. Mu mõistus kuuleb, kuidas Pluss ütleb Miinusele: „Kuule, Isandal on vaja hakata kord kirjutama ülesantud kirjandit, mis peab olema kirjutatud dialoogina.“ — „Ah jäta, aega veel kümme päeva, küllap veel jõuab. Las Isand kuulab parem raadiost jazzi rütmi-kindlaid helisid.“ — Pluss ei jää veel rahule: „Ikka homme, homme, mitte täna, nõnda laisad räägivad. On tal siis parem eelviimasel või koguni viimasel õhtul olla unisena kirjandite vihu juures keskööni? Siis oled sinagi vait, isegi kahetsed, oleks võinud ikka varem valmis kirjutada.“ — Miinus muutub vihaseks, hakkab vististi juba „tegelikuks“ minema, ja viskab tusa-selt vahele: „Pea lõuad, ole ise rahul ja lase ka teisi rahun elada. No, millest Sa siis praegu kirjutaksid, vististi ööbikulaulust kuuvalgel ja näkineidudest. Oota, kuni aeg tuleb, küllap siis leiame ikka hea teema. Kui praegu töö valmis kirjutaksid, ega Sa siis seda enam uuesti üle lugeda ei taha, töö lendaks otsekohe ahju. Aga kui viimasel õhtul saad õnnelikult otse vihku kirjutades tööga valmis, siis oled õnnelik, et ometi oled kord

sihil. Lööd õnneliku naeratusega, vihu kokku, pistad raamatukotti ja järgmisel päeval annad ära. Korras, eks ole!“ Nii jääbki see lugu kümme päeva enne tähtpäeva. Kaks viimast lahingut peetakse üks viimasel pühapäeval enne tähtpäeva ja teine viimasel öhtul enne vihkude äraandmist.

Niisiis. On viimane pühapäev. Miinus on võimutsenud kogu päeva. Hommikul magasin kaua, siis tegin suusaretke Neerutisse ja koju tulnud, sõin ja heitsin puhkama. Kui ärkan, siis hakkab rääkima Pluss, kes on kannatanud kogu päeva Miinuse diktatuuri all: „Kuule, veli, nüüd on viimane aeg hakata tööle dialoogi man. Mul tuli hea mõte kirjutada see dialoog ühe „kadaka“ ja rahvuslase omavahelisest jutuajamisest“. — „Ei tule sellest midagi välja. Ega Sa mõni mõttetark ole, kes käsitleks korralikult neid hiigelkeerukaid probleeme. Kui Sa midagi lihtsamat ei leia, siis selle koha päält jääb küll pooleli.“ — „Aga noo, kui võtaks õige kaks noort matkurit, kes kohtuvad kas Soomes või Eestis, olles uurimas selle maa olukorda ja nad jutustavad teineteisele sellest, mis on nende omal kodumaal hääd ja mis hääd leiab ta võõralt maalt.“ — „Mjaa,“ venitab Miinus, „mõte pole just eriti halb, kui õige prooviks kirjutada.“

Ühisel nõul ja jõul aetakse mind, nende kahe diktaatori valitsusalust, laua manu, sunnitakse võtma kätte sullepää ja ette poogen paberit. Pluss asub agaralt dikteerima, kirjutangi paar rida, siis aga jääb ta hetkeks hinge tõmbama, kuna Miinus pistab vahele: „Lora kõik, mida Sa sinna kokku ajasid. Säärase jama eest saad kahe. Jääb pooleli. Aega veel on. Homme ka veel jumala päevakene, alles ülehomme tuleb töö ära anda.“ — Pluss jääb nõutult peatuma, Miinus annab talle küünarnukiga haagi kõhtu nõnda, et see valust oiates kuhugi tagakambrisse kaob, kuna mina — oma hingede ori, heidan oma valulapse ahju leekidesse.

Ongi eelviimane öhtu, õigupoolest küll juba viimane, kuid Miinus soovib harilikult esimesel tähtpäeval vabandada. Aeg veereb. Kell lööb kuus, seitse ja siis antakse raadiost ajanäitaja õiendus. Plussile on suhu tropp aetud, talle pole veel siiani üldse sõna antud. Nüüd hakkab asi Miinuselgi halvaks minema. Aeg jõuab niikaugele, et varsti magama peab minema, kuid kirjatööd veel mitte ridagi. Nüüd võtab ta Plussil tropi suust ja väriseva häälega sõnab: „Vend, aita! Aeg on hiline. Homme peab töö ära andma. Õpetajanna ei salli viivitamist. Võime ju üsna kergesti kaotada peolkäimise õiguse, nagu see juba on juhtunudki mõningate õpilastega. Isand on olnud siiani korralik oma ülesannete täitmisel. Aga mis nüüd saab?“ — Pluss on vihane ning trotsib: „Oh, homme hommikul varemini üles magamast, ehk jõuab ka veel!“ — „Vend, ära naljata, jumala pärast ära naljata!“ — „Noo olgu,“ katkestab Pluss Miinuse halisemise, „algame siis. Ega mustalt enam ei jõua kirjutada, algame kohe puhtalt. Aga millest me õige kirjutame?“ Algab sügav vaikus kahe sõber-verivaenlase vahel. Siis aga hüüatab Pluss: „Tead, mis, kirjutame sellest, kuidas meie riidlesime ja vahel isegi karvupidi koos olime selle töö pärast!“ Ta teab, et täna võib ta palju öelda, kuna Miinus on väga löödud. Miinus juubeldab: „Pluss, Sa oled ingel,“ ja lisab siis vaiksemalt: „ainult sarvede ja sabaga ja mustavärviline.“ Algab palavikuline töö, maraton üle tähtede, sõnade ja ridade. Saab täis üks lehekülg, teinegi ja kolmandatki on pool täis, siis aga tüdineb Miinus ja hakkab virisema: „Kas ei saaks juba lõppu teha. Asi läheb juba igavaks.“ — Pluss on sattunud tööhoogu ja ei vasta midagi. Miinus streigib küll aeg-ajalt, viriseb, põnnab, kuid tuleb siiski kaasa. Lõpuks on õnnelikult jõutud sihile. Pan্নakse viimane punkt, kuivatatakse ja ruttu, ruttu

kotti. Puudub aeg ülelugemiseks. Kell jõuab juba kesköö tunni ligidale.

Kui jagatakse kätte töid ja töö all ilutseb ilus kõver number 3, siis käib valus kihvatus läbi Plussi südame: „Oleks ikka võinud varemini töö valmis kirjutada ja vähem vigu teha.“ — „Arvad Sa,“ irvitab Miinus, „miks surevad enneaegselt sündinud lapsed? Ikka peab oma aeg täis saama, enne kui elujõuline laps maailmale sünnitatakse. Ja mis sel numbril siis viga on?“ — „Olgu kuidas on, aga järgmise töö kirjutame küll kindlasti varemini valmis.“ — Miinus hakkab naerma, naerab, naerab ja naerab. Pisarad jooksevad üle põskede alla, nagu on moondunud, kahe käega hoiab kinni kõhtu, kogu keha väriseb

ja väänleb kui tullevisatud mürksiug. Lõppeks saab ta öelda: „Arvad Sa, aga eks me näe... lubamine on ka hea poiss. Nüüd aga pea suu. Töö järele tuleb lõbu.“ Kuid vaene hääsüdamlik Pluss hakkab nutma, ta tahaks kõik oma võimed rakendada oma Isanda teenimiseks, kuid Isand on kasvatanud Miinuse niivõrd tugevaks, et temal, Plussil, pole Isanda juures mitte midagi rääkimist. „Isand, pöördu ümber,“ sosistab ta nutust väriseva häälega, „tööta korra...“ — „Ah, pea lõuad, mis Sa ulud, eks ümberpöördumine tuleb ka omal ajal, kuid praegu kõnelen mina. Pea meeles, mina,“ ja lisab siis kõuehäälega, „mina, diktaator Miinus.“

ENN.

KROONIKA.

Kroonikad võivad olla mitmesugused ja mitmel põhimõttel kirjutatud — näiteks need, kes ei karda „moraalselt langeda“ lugedes sellist kirjandust nagu seda on „Tallinna Post“, võivad leida sealt Jänkimehe kroonikat, mis kujutab endast följetoni toonist kirjutatud nädala huvipakkunumate sündmuste loetelu.

Minu kroonika on jälle kirjutatud teistel põhimõtetel — minu eeskujuks on Läti Hindrek oma kroonikaga. Niisiis moodustab käesolev midagi ajaloolist, selles ei saa keegi kahelda, sest näiteks kooli suusapäev, millest te siit kilde võite lugeda, peeti mõni hea kuu tagasi, seega ajal, mis õpilase ajaarvamise järele vastab umbes Ameerika avastamisele — keskaja lõpule ja uue aja algusele.

Isiklikult meeldiks mulle küll rohkem kirjutada kroonikat päevasündmustest á la Jänkimees, kuid kuna ajakirja toimetuse on lähtunud põhimõttest, mis tavaliselt on maksev vangidele antava kirjanduse juures, nimelt et uudised olgu vähemalt paar nädalat vanad, siis ka mina loon endale olukorrast seaduse, nagu seda tegi Napoleon — pealegi võib kroonika ajalooline maik mulle lugejate juures ainult plussiks tulla, sest teatavasti on ju ajalugu armastatuim õppeaine meie koolis.

Kui aga kirjandusloo õpetajad ei juhtu leidma sobivat näidet selleks, et seletada, mis on anakronism kirjanduses, siis tarvitsevad nad nüüd vihjata ainult käesolevale kroonikale.

*

R. Ü. G. ja R. L. K.

Talipäev

5. III 37.

Möödunud kooli suusapäev oli väga lõbus ja huvitav. Tähtsamatest demonstratsioonidest, mis seal esitati, võiks nimetada „suusaspordi ajalugu kahes vaatuses“. 1. vaatus — tutvustamine suusavarustusega ürgajast kuni tänapäevani, sündis rongkäigus koolist Tammikuni, kus esinesid kõik tuntumad ja tunnustusväärilisemad suusamargid, alates „klassikalistest“ pütilaudadest ja lõpetades kõige moodsamate „telemarkidega“ (ka suusariietuse värvis esinesid kõik spektrivärvid, kuna riietuse lõikelt ei olnud kogu kahjuks päris täielik — puudus nimelt smoking ja frakk). 2. vaatus, tutvustamine mitmesuguste ajalooliste sõidustiilidega, sündis Surnuaia-mäel — seal oli näiteks võimalus jälgida mitmesuguseid kehahoiakuid sõidul, kusjuures keha nurk maaga oli väga vaheldusrikas, varieerudes tavaliselt 0° kuni 180°-ni.

*

Samas Surnuaia-mäel demonstree-
risid ka kavalerid oma õrnadele daa-

midele mitmesuguseid suusakunsti spetsiaalnohkse. Mäekallak oli varsti poleeritud rohetest „kristiaanidest“ ja „telemarkidest“. Mõned rüütlid jälle näitasid, kuidas täiesti tasasel maal võib püsti seistes jalapealt kõige elegantsemalt kukkuda. Kuid seal ei ole midagi imestada — see on inimese ürgelisemaid tunge, tung, millest Zola oma romaanis „Maa“ nii haarvalt kirjutab — kirk maa järele.

*

Surnuaia-mäelt liikus osa suusata-
jaid edasi Vinni mägedesse, kuna teine osa pidas kinni põhimõttest: „kodus igäüks kuulsam, ahju taga ausam“, ja jäi kohale. Kuna meil oli klassi peale ainult üks seljakott, siis pandi terve klassi toiduvastustus sinna. See seljakott aga juhtus just ühe Vinni tulija selga ilustama. Hulk aega ringi sõitnud, tekkis meie „sise-
ministeeriumis“ kriis, mis sundis meid seljakoti kallale asuma. Nüüd aga kerkis üles küsimus, kes viib maha-
jäänutele ja „teadmatult kadunutele“

moona kätte. Kuna keegi eneses selleks erilist sisemist kutset ei tundnud, otsustasime lõpuks: „Nad ise peaksid toidule järele tulema, sest kel janu, sel jalad“; natukene aega hiljem, asudes juba „võõra vara“ kallale ütlesime: „Kel nälg, sel näpud“; ja lõpuks, teinud seljakoti tühjaks, leidsime oma „röövtegudele“ põhjenduse vanasõnas: „Kes tööd ei tee, see süüa ei saa.“

*

Selliseid suusapäevi oleks veelgi korraldatud, aga nagu poolametlikkudest ringkondadest kuuldus, olevat puuaia-pidajad ja metsakaupmehed organiseerinud, et Hamini poolt selline üritus ära keelataks — lõovad puuhinnad alla.

Tõesti oli pärast suusapäeva suurmoeks kanda rinnataskus siidrätiku asemel murtud suusaotsa.

R. Ü. G. JA R. L. K. ÕPILASKOOPERATIIV.

ARVETE SEIS 5. APRILLIKS 1937. A.

Aktiva.		Passiva.	
Raha kassas	2.50	Osakapitali	32.90
Kaupa omahinnaga	166.14	Puhaskasu	259.84
Raha jooksva arvel	124.10		
<hr/>		<hr/>	
Kokku Kr.	292.74	Kokku Kr.	292.74
<hr/>		<hr/>	

Kooperatiivi vanem: **S. Dahlmann.**

Juhatusesimees: **A. Kruustamm.**

Ärijuht: **G. Lill.**

Laekur: **E. Treilmann.**

Raamatupidaja: **A. Lepp.**

Kirjatoimetaja: **L. Oru.**

Õppeaasta algul oli kooperatiivil 17 liiget, aasta jooksul tuli juurde 1 õpetaja ja 6 õpilast. Osamaksu suurus on 50 senti.

Vastutav toimetaja: **H. Rajasaare.** — Keeleline korrektor: **L. Tamm.** — Tegevtoimetaja: **E. Saluveer.** — Toimetus: **E. Kaljuraid, M. Saaren ja A. Yllö.** — Talitus: **A. Aviksoo ja A. Lepp.**

52939

Hind 35 senti.